

Dienst in de Kloosterkerk 14 januari 2024 ds. Jan Tom Schneider
Lukas 15, 11 - 32

Gebed om ontferming

Wij hopen dat het ons goed doet hier te zijn
In de geborgenheid en ruimte van dit oude huis op deze morgen.
Onze kans om open te staan voor ingevingen-
Gedachten over ons leven
Hoe we onszelf hebben zien gaan door de dagen, door de nachten.
Gevoelens over wie we zijn, over met wie we waren, over hoe het is geweest.
Teleurstelling over wat we misliepen;
Trots over wat toch maar lukte, over wat we durfden te doen en te zeggen.
Spijt misschien over een gemaakte keuze;
Blijdschap die op ons oversloeg, ons verrijkte vanuit iemand die van ons houdt.
Ingevingen waarmee we hier terecht kunnen, al die kanten van ons zelf,
Die ons boven het hoofd kunnen groeien,
Maar, dat willen we geloven, ze zijn in goede handen bij U,
Heer, en daarom bidden wij u-

Wij hopen dat we er goed aan doen hier te zijn
Uiterlijk kalm, maar van binnen wel eens in beroering
over onze dubbelheid naar een ander toe.
We weten wel, de mens werd geschapen om het leven te delen-
Maar soms lijkt dat een brug te ver.
Het in relatie zijn, ons inleven in een ander,
Onwennig als het voelt om ruimte te maken en tegelijk zijn we beschroomd
Om onze plek in te nemen.
Wat een kunst is dat, samen te leven, lief en leed te delen-
Een thuis te zijn voor elkaar.
En als de ander eenmaal gevonden is dan willen we niet meer zonder.
We moeten door in die dubbelheid, die ons misschien wel juist maakt tot mens.
Dat wij daarmee bij U in goede handen zijn-
Heer, daarom, bidden wij u-

Wij hopen er goed aan te doen te blijven bidden voor deze wereld-
Voor alle volkeren daarin,
Elkaar zo vaak naar het leven staand
Uit op meer leefruimte, op grondstoffen,
op het vermeederen van rijkdom, macht, overwicht.
Zonder van harte te willen delen, bang om te verliezen.
Zo gericht naar binnen, dat mensen in grote nood vergeten dreigen te worden,
De velen op drift, zonder huis, zonder land, overlevend, afhankelijk,
De hoop voorbij.
Dat wij onze overvloed in stad en land weten te spreiden,
Leren geven, de onbekende ander toevoegend aan onze levens,
het kan ons verrijken.
Heer, daarom bidden wij u-

Gebed voor de opening van het woord

Heer, in dit uur onder dit dak
Snakken wij naar een woord dat raak is
Dat ons opent voor nieuwe inzichten,
Opent naar elkaar,
Een woord dat ons laat terugvinden
Wat we kwijt waren
Dat ons kan gidsen in de week die komen gaat.
Een woord van U.
Dat vragen wij u, om...

Inleiding in de lezing.

'Het niet-kloppende inspireert,' was een uitspraak van de acteur Aus Greidanus, bekend van toneelgroep de Appel, die jarenlang bestaan heeft in Scheveningen. En dat is misschien ook wel de kern van wat de gelijkenissen, verteld door Jezus, met ons kunnen doen: door te schuren ons juist inspireren. Ze kunnen tegen je gevoel ingaan van wat klopt, wat nog eerlijk is. Vandaag de gelijkenis van de verloren zoon uit Lukas. Alleen degene die zijn evenwicht verliest, zou wel eens zijn wereld vanuit een ander perspectief kunnen gaan bekijken.

Preek over Lukas 15, 11 - 32

Het was voor een zaal met militairen, die eerder op missie waren gestuurd, gemeente, dat ik eens aan hen, met het schilderij van Rembrandt getiteld De terugkeer van de verloren zoon geprojecteerd op de muur, het verhaal van vanmorgen vertelde. Ik vroeg hen daarna zich te verplaatsen in de ene zoon, in de andere zoon, in de vader, geholpen door de figuren op het doek. De jongste zoon is daarop knielend in vossen te zien; de vader met zijn handen rustend op de rug van deze zoon en zijn gezicht vol ontroering; en de oudste staat op enige afstand, hij lijkt bozig en nors.

Er wás veel herkenning bij deze militairen, die nou niet direct onder het dak van synagoge of kerk waren opgegroeid. Een vertelde dat hij al jong op eigen benen had willen staan, weg van het ouderlijk huis waarin het hem benauwd werd. Een ander herkende zich in de oudste zoon, omdat hij zich zijn jaloezie herinnerde naar een slimmer geachte broer, die altijd werd voorgetrokken, alsof hij de mindere zou zijn. En een derde zag zichzelf terug in de vader. Hij

had het als zijn taak beschouwd om met al deze mannen op missie, altijd op de uitkijk te staan tot de laatste man binnen was, nadat zijn eenheid het gevecht met de Taliban van die dag geleverd had.

Zoveel herkenning in één verhaal, alsof alles erin zit dat slaat op ons leven, op onze wereld. Eigenlijk zijn het drie verhalen waarmee Lukas Jezus antwoord laat geven op het gemor van de Farizeeën en schriftgeleerden in Jeruzalem. Ze volgden deze rabbi uit Nazareth op de voet of hij niet, wat de leer van de synagoge betreft, in hún ogen een scheve schaats reed. Dan konden ze hem tenminste aanklagen. Dus morden zij toen ze zagen dat alle tollenaars en zondaars hem kwamen opzoeken om naar hem te luisteren. “Die man”, zo zetten ze hem op z’n plaats, “ontvangt zondaars en eet met hen.”

Jezus antwoordt met drie verhalen. Alsof hij wist dat hij, om zijn critici te overtuigen, méer dan één keer zijn punt moest maken. Eerst met het verhaal van de hoeder van schapen, die het er niet bij laat zitten dat hij er één kwijt is. Hij blijft zoeken tot hij het gevonden heeft, al moet deze hoeder dan de 99 andere achterlaten. Maar eenmaal thuis, met de hele kudde, laat hij zijn vrienden delen in zijn vreugde, “want”, zo roept hij uit, “ik heb het schaap gevonden dat verdwaald was.”

Jezus vertelt ook over de vrouw die een drachme kwijt is, en, al heeft ze nog genoeg geld, ze veegt toch het hele huis schoon, tot ze het muntstuk gevonden heeft. Ook zij roept vriendinnen en buren bijeen om hen in haar vreugde over het teruggevondene te laten delen.

Ook staat er eerder in dit hoofdstuk deze zin: ‘zo zal er in de hemel meer vreugde zijn over één zondaar die tot inkeer komt dan over 99 rechtvaardigen die geen inkeer nodig hebben.’ Over één die zijn leven een wending geeft en, zoals hier gebeurt, Jezus opzoekt om naar hem te luisteren, over die ene zal meer vreugde zijn. Maar kunnen de Farizeeën en Schriftgeleerden, de bewakers van de letter van de wet, eigenlijk wel delen in de blijdschap van anderen, als er één mens is die tot inkeer komt? Of zou dat hun indeling van de samenleving, toch verdeeld in twee kampen, maar verstoren? Wij die het wel bij het rechte eind hebben, die wel zijn in de dingen van onze Vader? En zij daar, tollenaars en zondaars, die nooit aan onze vroomheid zullen kunnen tippen?

Dan komt Jezus, als reactie op het gemor en onvermogen bij de Farizeeën om te delen in zijn blijdschap over die nieuwe en onverwachte groep toehoorders, dan komt hij met een derde verhaal, over een vader, zijn zoons en een huis.

“Een zeker mens had twee zonen. De jongste van hen zei tegen de vader: ‘Vader, geef mij het deel van uw bezit waarop ik recht heb.’ De vader verdeelde zijn vermogen onder hen.”

De jongste zoon eist zijn deel op. Hij is ervan overtuigd dat hij pas tot bloei kan komen door afstand te nemen en misschien wel eindelijk eens zichzelf op de eerste plaats te zetten. Hij gaat de strijd aan met de klassieke verhouding tussen de oudste en de jongste.

Maar de vader geeft niet zomaar weg, hij verdeelt, hij blijft vasthouden aan verdelen tussen zijn zoons. De een het zijne, dan de ander het zijne. De vader houdt daarmee toch het principe van delen in stand. Door beiden te geven lijkt de vader te willen zeggen tegen de

jongste: je kunt gaan, maar er is in jouw leven geen ontkomen aan wederkerigheid met je broeder.

De jongste gaat. Hij zet zijn vader op grote afstand doordat de tekst spreekt van De vader, en door zich tot hem te richten in de gebiedende wijs. Rigoureuus verbreekt hij de banden met thuis, met zijn geleefde wereld, en uit zijn optreden spreekt: reken nooit meer op mij! Hij verklaart zichzelf daarmee dood. De jongste is nergens meer, verstrooid staat er letterlijk, en dat kan ook niet anders, want de bodem die nu hij opzoekt, ver van alles, draagt geen vrucht. Zijn nieuwe bestaan is losgeraakt van enig 'huis'.

En wat misschien nog meer zijn 'dood zijn' benadrukt, gemeente, is dat hij vervolgens in wanhoop zichzelf aanbiedt als slaaf in loondienst. Hij die zo verlangde naar vrijheid, nu onder een baas in totale afhankelijkheid, opziener over een bandeloze groep zwijnen, goyim, loslopende wezens zonder enige samenhang of kuddegeest. We krijgen de eerste signalen dat diep in hem verscholen deze zoon nog ergens aardt naar zijn vader. Van huis uit weet hij wat hoeden is, wat zorgdragen voor een ander levend wezen betekent.

Het was tóen dat deze zoon tot zichzelf kwam. Niet eerder, zoals hij gehoopt had, door alles op eigen vermogen te doen en hij juist van zichzelf vervreemd raakte. Hij stelt wél zijn verwachtingen over het leven bij. "De dagloners van mijn vader hebben eten in overvloed." Nu spreek hij dus weer van 'mijn' vader. In zichzelf lijkt hij alweer te oefenen hoe het straks zal zijn om onder mensen te verkeren, en een plek in te nemen, al is het aan de zijlijn, bescheiden en wederkerig. Zo bruusk als hij vertrok, zo tactvol bouwt hij nu aan zijn rentree. Want zo kwetsbaar en subtiel, weet hij inmiddels, is leven in de bewoonbare wereld.

Misschien kent hij zijn vader toch wel goed en weet hij dat deze niets anders op het oog heeft dan met allen, hoe anders ze ook zijn, te wonen onder één dak en te delen in elkaars vreugde. "En de jongste zoon stond op, hij stond op uit de doden, en ging tot zijn vader." En het is net of de jongen nooit uit het zicht van de vader is weggeweest. "Terwijl hij nog verre was zag hem zijn vader. En deze werd in zijn ingewand ontstoken," staat er letterlijk. En alsof deze zoon zijn enige zoon op de wereld is, maakt de vader hem tot middelpunt van het feest. "Want deze zoon van mij was dood en is weer tot leven gekomen, hij was verloren en is teruggevonden."

Maar kan iedereen wel vrolijk zijn om het grote geluk van de teruggevonden ander? En delen in de vreugde dat deze broeder met hen herenigd werd in hetzelfde huis en in het middelpunt wordt gezet? De oudste zoon is op dat moment op het veld, in stugge trouw, er lijkt geen lachje af te kunnen. Werken is zijn motto, maar is hij zo wel in de dingen zijns vader? Wist hij wel wat zich in het hart van zijn vader afgespeelde? Nu is hij 't, die de afstand in stand houdt tot thuis, tot de vader, tot die zoon van u, zoals hij zijn broeder noemt. Kun je dát leven noemen, waarin bij de oudste niet eens ruimte voor vreugde is, over de dood gewaande die weer tot leven is gekomen?

Is hij dan niet in staat blij te zijn voor een ander? Ziet hij niet dat met zijn wegblijven uit het vaderhuis iedereen verliezer wordt?

De oudste zal moeten gaan herschikken hoe hij de wereld had ingedeeld. Het was zijn houvast: er zijn er die het bij het rechte eind hebben, zoals hij dat dacht van zichzelf. En er

zijn er die nooit in de buurt zullen kunnen komen van zijn vroomheid, zoals zijn jongere broeder. Maar de oudste had zich verloren in wetten en regels, en over het hoofd gezien dat een mens, zijn broeder, tot verandering in staat is, tot zichzelf kan komen, het net nog verheerlijkte bestaan in de verte achter zich kan laten en zijn verharde hart kan laten smelten. Noem het bekering, ofwel: het zich laten vinden door degene die naar je blijft uitkijken! Zo begonnen we toch, gemeente, met de aankondiging, dat: "Alle tollenaars en zondaars hem kwamen opzoeken om naar hem te luisteren." Zoveel reden tot blijheid, zoveel aanleiding om in de vreugde van Jezus te delen. Zullen nu ook de oudsten van de synagoge, dit horende, hun kijk op de medemens willen gaan herzien?

De vader van de twee zonen zegt het zo, tot wie het maar horen wil: "mijn kind, jij bent altijd bij me, en alles wat van mij is, is van jou. Maar we konden toch niet anders dan feestvieren en blij zijn, want je broeder was dood en is weer tot leven gekomen. Hij was verloren en is teruggevonden. Deel dan nu in mijn vreugde."

Dan, gemeente, zullen we eens kunnen zeggen: eindelijk thuis!

Amen.

Bron: Naastepad, acht gelijkenissen.

Voorbeden

Grote God

Wij danken u voor alle blijdschap in ons leven

Voor die ander die naar ons omziet en deelt in onze vreugde

Voor de kracht van de lach.

Wij danken u voor de velen die hun tijd in dienst stellen van de medemens, van deze kerk,

Van deze stad, van dit land, van een wereld die een thuis moet bieden aan zovelen.

Wij zijn met mensen in nood, Heer,

Zonder een vast honk, hun bestaan al zo lang uit evenwicht,

En zonder zicht op een toekomst.

Wij bidden voor allen die hoop weten te koesteren

Ondanks tegenslagen

Die angst hebben om een diagnose, vrezen voor een ziekte of operatie.

Of voor de gebreken van de ouderdom.

Wij zijn met allen die door moeten na verlies van een dierbare;

Die lijden onder de leegte en de stilte die is ontstaan.

Voor mensen die niet meer zo geloven in dat lichtpuntje, in die wenk van u, vanuit de verte.

Wij bidden voor Machteld Prillewitz en Annie Ouwejan

Wij bidden voor onszelf. Hoor gij ons in de stilte van dit uur,

Dat vragen wij om... Amen.

